

Олена НЕВМЕРЖИЦЬКА,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) nhelen750@gmail.com

ВИХОВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ МЕДІАОСВІТИ

У статті проаналізовано роль медіаосвіти у формуванні творчої особистості дошкільника. Подано визначення дошкільної медіаосвіти як однієї з форм медіаосвіти, принципово інтегровану та спрямовану на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини. Проаналізовано зміст медіаторчості. Охарактеризовано чинники, що впливають на реалізацію творчого потенціалу дошкільників. Наведено приклади ігрових медіаосвітніх завдань, що можуть використовуватися у процесі розвитку творчого потенціалу дошкільників. Названо вимоги безпечного використання медіатехнологій на заняттях у дошкільних навчальних закладах.

Ключові слова: творчість, дошкільник, творча особистість дошкільника, медіаосвіта, медіаторчість.

Літ. б.

Olena NEVMERZHITSKA,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of General Education and Preschool Education department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) nhelen750@gmail.com

CREATIVE EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN'S PERSONALITIES BY MEANS OF MEDIA EDUCATION

The article analyzes the role of media education in the formation of preschool children's creative personalities. The definition of preschool media education as a form of media education, principally aimed at an integrated and balanced aesthetic and intellectual development of the child is given. The content of media art is analyzed. The factors that affect the implementation of the creative potential of preschool children are characterized. Examples of educational media challenges that can be used in the development of the creative potential of preschool children are given. The requirements of the safe use of media technologies in the classroom in preschool education are named. The statement that the use of media technology enables us to interpret other people's media texts and create our own, using media not only for entertainment, but also for learning, is proved. This being the case, it will form the personality traits of a creative personality, like unconventional approach, creative interest, curiosity, independence, proactivity, the ability to analyze and synthesize information to establish the cause-effect relationships, to rebuff the information of mass media, to form a personal image of the world, to make thoughtful operations and demonstrate creative activity.

Key words: creativity, preschool, creative personality of preschool children, media education, media art.

Ref. 6.

Елена НЕВМЕРЖИЦКАЯ,

доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры общей педагогики и дошкольного образования Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) nhelen750@gmail.com

ВОСПИТАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

В статье проанализирована роль медиаобразования в формировании личности дошкольника. Дано определение дошкольного медиаобразования как одной из форм медиаобразования, принципиально интегрированную и направленную на сбалансированное эстетическое и интеллектуальное развитие личности ребенка. Проанализировано содержание медиаторчества. Охарактеризованы факторы, влияющие на реализацию творческого потенциала дошкольников. Приведены примеры игровых медиаобразовательных задач, которые могут использоваться в процессе развития творческого потенциала дошкольников. Названы требования безопасного использования медиатехнологий на занятиях в дошкольных учебных заведениях.

Ключевые слова: творчество, дошкольник, творческая личность дошкольника, медиаобразование, медиаторчество.

Лит. 6.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується швидкими змінами, інтенсивним розвитком науки й техніки. Людина, яка живе й діє у ньому, мусить володіти низкою якостей (мобільність, рішучість, діловитість та ін.), які дали б їй змогу витримувати конкуренцію у боротьбі за місце під сонцем. Не менш важливою рисою сучасної людини має бути здатність до творчості й самовираження та самопрезентації. З огляду на це перед сучасною педагогікою стоїть завдання формування творчої особистості, здатної на сміливі та рішучі вчинки.

Творча особистість – це особистість, яка внаслідок наявності специфічних психічних характеристик та впливу зовнішніх чинників набула особистісних утворень, що сприяють досягненню результатів у творчій діяльності. Така особистість здатна знаходити нетривіальні розв'язки у звичайних задачах, готова до творчого вдосконалення світу навколо себе і себе у ньому, до самореалізації та самовияву.

Творчі якості особистості М. Довгань описує у координатах чотирьох підсистем:

1) спрямованості на творчу діяльність, що охоплює позитивне уявлення про себе, бажання пізнавати себе, творчий інтерес, допитливість, потяг до отримання нової інформації;

2) характерологічних особливостей особистості, до яких належать сміливість, готовність до ризику, самостійність, ініціативність, упевненість у своїх силах і здібностях, цілеспрямованість, наполегливість, уміння довести почату справу до кінця, працелюбність, емоційна активність;

3) творчих вмінь, серед яких: проблемне бачення, здатність до висунування гіпотез, оригінальних ідей, до дослідницької діяльності, вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію, розвинута уява, фантазія, здатність до виявлення суперечностей, до подолання інерції мислення, до міжособистісного спілкування;

4) психічних процесів, таких як: альтернативність, дивергентність і точність мислення, готовність і асоціативність пам'яті, цілісність, синтетичність, свіжість і самостійність сприйняття, пошуково-перетворюючий стиль мислення) [1, 312].

При цьому для формування означених якостей вагому роль мають задатки та особливості мотиваційної сфери особистості, її спрямованість на самопізнання і саморозвиток.

Аналіз досліджень. Упродовж останніх десятиліть здійснено низку досліджень, присвячених окремим аспектам формування творчої особистості, зокрема: у науково-

Невмержицька О. Виховання творчої особистості дошкільника...

дослідницькій діяльності (Л. Левченко), у виховній роботі школи (О. Баришева, А. Возняк, А. Ковальова, І. Фелющенко), у процесі професійного вишколу майбутніх педагогів (Л. Рибалко, С. Сисоева).

Виховання творчої особистості розпочинається з дошкільного віку, адже з перших років життя дитина повинна усвідомлювати динамічність світу, що змінюється, та бути готовою творчо його змінювати й удосконалювати. Проблеми формування творчого потенціалу дошкільників присвятили свої праці Л. Артемова, А. Богуш, Ю. Косенко, С. Ладивір, Г. Стадник та ін.

Методологічне підґрунтя досліджень, присвячених проблемі формування творчої особистості, склали ідеї відомих вітчизняних і зарубіжних учених: Д. Боговляенської, Дж. Гілфорда, А. Маслоу, В. Моляко, К. Роджерса, С. Сисоевої та інших.

Виховання творчої особистості здійснюється під впливом низки чинників, серед яких – вплив сім'ї, виховні зусилля дошкільних навчальних закладів, мистецтво, література, засоби масової інформації тощо. Роль останніх в інформаційному суспільстві зростає. ЗМІ можуть стати і чинником формування творчої особистості і чинником формування людини-споживача. Для того, аби їхній вплив був максимально позитивним, вважаємо за необхідне впровадження медіаосвітніх технологій вже в діяльність дошкільних установ. Їхнє використання у роботі з дошкільниками, на наше переконання, дасть змогу виховати особистість творця, здатного змінювати себе і навколишній світ, творити нове і неповторне, а також особистість, здатну творчо використовувати медіа як елемент реальності, без якого сучасне життя важко уявити. Медіанавчання та медіа-виховання стали предметом досліджень В. Іванова, Г. Онкович, В. Робака, О. Федорова, І. Челишевої та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні шляхів розвитку творчої особистості дошкільників у процесі здійснення їхньої медіаосвіти.

Виклад основного матеріалу. Медіа-освіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [2]. Медіаосвіта має надавати знання та уміння щодо того, як:

- 1) аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти;
- 2) визначати джерела медіатекстів, їхні політичні, соціальні, комерційні, культурні інтереси й контекст;
- 3) інтерпретувати медіатексти й цінності, що несуть в собі медіа;
- 4) добирати відповідні медіа для створення та розповсюдження власних медіатекстів і залучення зацікавленої в них аудиторії;
- 5) уможливити вільний доступ до медіа для споживання та виробництва власної медіапродукції [3, 9].

На необхідності впровадження медіаосвітніх технологій у вітчизняному освітньому просторі наголошує «Концепція впровадження медіа-освіти в Україні». Названий документ декларує необхідність розбудови в Україні ефективної системи медіаосвіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності і медіа-компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей. Однею з форм медіаосвіти Концепція визнає дошкільну медіаосвіту як принципово

інтегровану і спрямовану на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), що забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного «сміття», невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію [2].

До медіаосвіти дошкільників мають залучатися як батьки, так і педагогічний персонал дошкільних навчальних закладів, забезпечуючи дітям медіаосвітні знання, уміння й навички. В контексті формування творчої особистості надзвичайно актуальною вважаємо медіатворчість дошкільників, яка, за твердженням Н. Череповської, реалізується у створенні:

- медіазасобів і медіатехнологій;
- медіапродукції у вигляді різноформатних медіатекстів;
- нових типів медіакомунікацій;
- нового типу медіасприймання.

Реалізація медіатворчості здійснюється у культурному, соціальному, психологічному планах. У культурному плані мова йде про результати медіатворчості (медіазасоби і медіатексти). Соціальний план передбачає появу нових видів комунікацій між групами та окремими людьми, смислові та світоглядні конструкти окремих груп і людей. У психологічному плані «функціонують» психологічні процеси особистості-творця, спрямовані на створення медіазасобів, медіатекстів, медіаконтактів, медіасприймання [6, 110–111].

Суб'єктом медіатворення є творча людина, творча особистість. І саме діти дошкільного віку ще незашорені стереотипами, проявляють творче мислення та фантазію. З огляду на це, медіатворення може стати продуктивним видом діяльності дошкільників.

На реалізацію творчого потенціалу дошкільників, зокрема й у процесі медіатворення, на переконання О. Чепур, впливають такі чинники:

- накопичення вражень про навколишній світ, адже щоб сформувати творчі здібності, дитині треба накопичити якнайбільше вражень про навколишній світ під час виконання різних способів діяльності;
- створення розвивального середовища. Умовами такого середовища є: використання розвивальних завдань, правильна оцінка досягнень дітей у творчій діяльності, утримання від негативних оцінок під час прояву дитиною творчої активності, ситуації вільного спілкування, відповіді на численні запитання дітей, можливість дитини побути на самоті, давати дитині достатню свободу для реалізації своїх творчих завдань, обережне ненав'язливе спонукання до прояву творчих дій, а також наявність необхідних для творчості матеріалів;
- креативність і емоційність педагогів, які мають прагнути зберегти у душі дитини безпосередність, чистоту думок, мрійливість, довірливість тощо;
- робота з сім'єю задля забезпечення принципу інтегративності виховання у процесі формування творчої особистості дошкільників [5, 226].

Варто згадати й про те, що провідним видом діяльності дошкільнят є гра. Відтак переконані, що формування творчої особистості дошкільників засобами медіаосвіти найбільш ефективно може відбуватися саме в процесі ігрової діяльності. Елементи медіаосвіти можна інтегрувати у канву предметних занять. Наприклад, на заняттях з розвитку мовлення дітям можна запропонувати завдання на складання власних медіатекстів.

Невмержицька О. Виховання творчої особистості дошкільника...

Це можуть бути тексти, в яких головними героями будуть відомі дітям медіаперсонажі, а сюжет дошкільники вигадуватимуть самі. Кожна дитина може вигадати свій сюжет, або ж можна запропонувати скласти розповідь «за ланцюжком» чи «по колу». Подібні завдання можна модифікувати, запропонувавши дітям готовий зачин, чи кінцівку. А вже дошкільники складатимуть цілісний медіатекст. Можна також запропонувати дітям переказати певний медіасюжет від першої особи, або ж від одного з персонажів. Цікавим завданням може стати створення розповіді від одного з неживих предметів, що фігурують у медіатекстах.

Продуктивними можуть бути сюжетно-рольові ігри, інсценування з використанням іграшкових медіаперсонажів: Фіксиків, Лунтика, Смішариків, Черепашок Ніндзя та ін. у грі діти мають змогу опанувати соціальні взаємини, вчаться спілкуватися з іншими людьми, брати на себе певну роль, узгоджувати свої потреби з потребами інших тощо. Використання медійних персонажів з притаманними їм рисами дозволяють дитині вжитися в роль іншого, але при цьому побудувати новий сюжет, нову лінію поведінки і ставлень до інших.

У роботі з дошкільниками можна використовувати сюжетно-рольову гру «Заморожений кадр». Для цього демонструються стоп-кадри з популярних мультфільмів, а діти повинні відтворити монологи чи діалоги від імені героїв. Тематика діалогів може бути заданою вихователем або ж діти відтворюють діалоги чи монологи максимально наближено до оригіналу.

Не менш захоплюючою для дошкільнят може бути гра «Опиши героя». Перед дітьми ставиться завдання описати улюбленого мультиплікаційного героя, назвавши його позитивні і негативні риси. Опис може здійснюватися від першої особи, або ж від особи описуваного героя.

На заняттях з ручної праці можна запропонувати дошкільникам з підручних матеріалів побудувати піратське судно, будинок доброї феї, Снігової Королеви або ж Марічки і Ведмеда тощо. Подібні об'єкти діти можуть створювати із наборів конструкторів. З одного боку, діти спиратимуться на відомі образи, з іншого, в момент праці, вони не будуть проводити час перед телевізором. До того ж їм доведеться проявити фантазію, що посприє розвитку їхнього творчого потенціалу.

Одним із завдань на заняттях з образотворчого мистецтва може стати «Намалюй мультфільм». Перед дошкільниками ставиться завдання з допомогою ілюстрацій відтворити сюжет мультфільму. При цьому діти мають змогу на свій розсуд змінювати його, вводити нових героїв. Після завершення роботи дітям пропонується скласти розповідь та проілюструвати її виконаними малюнками.

Можна також використати методику «Звук і зображення». Дітям пропонується лише звукова доріжка медіатексту. Після її прослуховування дошкільникам можна запропонувати відтворити почуте у малюнку.

Для безпечного та ефективного використання медіаосвітніх технологій на заняттях у дошкільних навчальних закладах варто дотримуватися низки рекомендацій, окремі з яких обгрунтовані І. Челишевою [4].

Насамперед варто пам'ятати про медіагігієну. Пропонована дошкільникам медіаінформація не повинна шкодити фізичному, психічному, психологічному, духовному здоров'ю дошкільників

Розмовляючи з дітьми про медіа, варто бути обізнаними у цій царині. Вихователь має попередньо переглянути медіатексти, пропоновані дітям, почитати про них у пресі чи мережі Інтернет тощо.

Спілкування з дітьми на тему медіа має відбуватися у доброзичливій атмосфері, а не зводитися до моралізування, адже так дитина може втратити інтерес до пропонованої їй інформації зі сфери медіаосвіти. Вихователь має стати взірцем для наслідування, а спілкування бути двостороннім та передбачати рух інформації як від дорослого до дитини, так і навпаки. Адже сучасні діти добре обізнані у сфері медіа та часто без труднощів опановують нові медіазасоби.

Процес засвоєння медіаграмотності має бути максимально захоплюючим та спонукати дітей до творчості й висунення нових ідей. Варто пам'ятати, що основним завданням педагога має стати формування людини-творця, а не споживача.

Висновки. Використання медіаосвітніх технологій дасть змогу навчити особистість інтерпретувати чужі та створювати власні медіатексти, використовувати медіа не лише для розваг, але й для навчання тощо. При цьому у неї сформується риси творчої особистості: нестандартний підхід, творчий інтерес, допитливість, самостійність, ініціативність, проблемне бачення, вміння аналізувати та синтезувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо. Крім цього, особа, яка навчилася творчо використовувати медіа, здатна проявляти відпірність до інформації медіа-засобів, формувати власний образ світу, здійснювати мислительні операції, проявляти творчу активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Довгань М. Творча особистість учня як психолого-педагогічна проблема / М. Довгань // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 308–315.
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні (схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
3. Медіаосвіта та медіаграмотність / [ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк]. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
4. Чельшева І. Медіаобразование для родителей : освоение семейной медиаграмотности / И. Чельшева. – Таганрог : Изд-во ТТИ ЮФУ, 2008. – 184 с.
5. Чепур О. Забезпечення творчої лінії розвитку в різних видах діяльності / О. Чепур // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Педагогіка. Соціальна робота / [гол. ред. І. В. Козубовська]. – Ужгород : Говерла, 2012. – Вип. 25. – С. 226–228.
6. Череповська Н. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ : візуальна медіакультура / Н. Череповська. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с.

REFERENCES

1. Dovhan' M. Tvorchy osobystist' uchnya yak psykholoho-pedahohichna problema / M. Dovhan' // Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya pedahohichna. – 2009. – Vyp. 25. – Ch. 2. – S. 308–315.
2. Kontseptsiya vprovadzhennya media-osvity v Ukraini (skhvaleno postanovoyu Prezydiyi Natsional'noyi akademiyi pedahohichnykh nauk Ukrayiny 20 travnya 2010 roku, protokol # 1-7/6-150) [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.ispp.org.ua/news_44.htm
3. Mediaosvita ta mediahramotnist' / [red.-upor. V. F. Ivanov, O. V. Voloshenyuk]. – K. : Tsentr vil'noyi presy, 2012. – 352 s.
4. Chelysheva Y. Mediaobrazovanie dlya roditeley : osvoyoene semeynoy medyagramotnosti / Y. Chelysheva. – Taganrog : Izd-vo TTY YuFU, 2008. – 184 s.
5. Chepur O. Zabezpechennya tvorchoyi liniyi rozvytku v riznykh vyдах diyal'nosti / O. Chepur // Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu : Seriya : Pedahohika. Sotsial'na robota / [hol. red. I. V. Kozubovs'ka]. – Uzhhorod : Hoverla, 2012. – Vyp. 25. – S. 226–228.
6. Cherepovs'ka N. Mediakul'tura ta mediaosvita uchniv ZOSH : vizual'na mediakul'tura / N. Cherepovs'ka. – K. : Shkil'nyy svit, 2010. – 128 s.

Статтю подано до редакції 10.03.2016 р.